

בייתור של "יבמתו", שאפילו חייבי כריתות צריכות חליצה.

כי מנגד, יש לנו דיוק מלשון הכתוב, שיבמה אשר איננה מתייבמת, פטורה היא אף מהחליצה:

אמר קרא [דברים כה] **"ואם לא יחפוץ האיש לקחת את יבמתו, ועלתה יבמתו השערה... וחלצה נעלו"**.

וכך יש לנו לדייק ממשמעות הכתוב:

אם לא יחפוץ לייבם — אז יחלוץ.

הא אם חפץ לייבם — מייבם!

ומכאן למדנו כלל:

כל [רק] יבמה **עולה לייבום** [שאני קורא בה "ואם לא יחפוץ האיש לקחת", הא חפץ לייבם, מייבם] — **עולה לחליצה**.

ורק בה אני קורא את המשך הפסוק "ועלתה יבמתו השערה, וחלצה נעלו".

ואולם, **כל יבמה שאין עולה לייבום** [שאיני קורא בא "אם לא יחפוץ, וחלצה נעלו", הא אם חפץ לייבם מייבם] — **אינו** [אינה] **עולה לחליצה**.

ולכן, אי אפשר לומר שהייתור של "יבמתו" בא לרבות אפילו ערוה של חייבי כריתות לחליצה.

ומקשינו: **אי הכי**, שיש לנו ללמוד משמעות מהפסוק כלל, שכל מי שאינה עולה לייבום אינה עולה לחליצה — יבמות שהן **חייבי לאוין**, נמי יפטרו מחליצה, לפי הכלל הזה. שהרי הן אינן עולות ליבום!?

ומשנינו: **הא**, הרי מנגד **רבי רחמנא** [יש לנו את הריבוי שלן] **"יבמתו"**, האומר שיש יבמה שאינה עולה ליבום, ובכל זאת היא חייבת חליצה!

וכיון שיש לנו שני לימודים מנוגדים, יש לנו לומר, שהכלל "כל שאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה", בא למעט חייבי כריתות מן החליצה.

ואילו הריבוי של "יבמתו", מלמד שחייבי לאוין חייבים בחליצה!

ופרכינן: **ומה ראית?**

והיינו, מנין לך לחלק בין חייבי לאוין לחייבי כריתות!?

והרי בשתיהן אין אני קורא "לקחת" לכתחילה.

ואם כן, מדוע מלמד הריבוי של "יבמתו" דוקא על חייבי לאוין, שהן חולצות על אף שלא קוראים בהן "לקחת", ולא על חייבי כריתות, שיתחייבו חליצה על אף שלא קוראים בהן "לקחת".

וזה שיש לנו לימוד נגדי, ש"כל מי שאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה", עדיין לא מחייב ולא מסביר את החלוקה בין חייבי כריתות לחייבי לאוין.

ומשנינו: **מסתברא** שיש לחלק ביניהן. כ-ב

כי **חייבי לאוין**, בעלמא, שלא במקום יבום, **תפסי בהו קרושין**.

ונעמיד את משמעות הכתוב "אם לא יחפוץ האיש לקחת", באותן נשים שבעלמא, שלא

במקום יבוס, קוראים בהן "לקחת". ובכללן, גם חייבי לאוין, שאני קורא בהן "לקחת" בדיעבד. שהרי בעלמא, שלא במקום יבוס, קידושין תופסים בחייבי לאוין, בדיעבד.

ובא הכתוב לומר, שאף על פי שאינן מתייבמות, כי ביחס לייבוס אין אני קורא בהן "לקחת", בכל זאת הן חולצות, מכח הריבוי של "ועלתה יבמתו השערה".

[אם כי במקום ייבוס לא יהיה בחייבי לאוין כל קנין, היות ורק לחליצה הן התרבו מ"יבמתו", ולא ליבוס!]

אבל חייבי כריתות — לא תפסי בהו קדושין אפילו בעלמא בדיעבד. ואי אפשר לקרוא בהן "לקחת" בשום ענין. ולכן, הן התמעטו מהכתוב "אם לא יחפוץ האיש לקחת", האומר שכל שאינה ליבוס אינה עולה לחליצה

ונמצינו למדים, שזה שאין עשה של יבוס דוחה את לאו של איסור כהן גדול באלמנה מן האירוסין, הוא כיון שאין אני קורא בהן "לקחת" [לולי הדחיה]. ורק לחליצה התרבו חייבי לאוין מ"יבמתו", ולא ליבוס.

וכיון שאין אני קורא בהן "לקחת", ואין בחייבי לאוין מושג של ייבוס, הרי גם בדיעבד, אם יבוא היבוס על יבמה שהיא חייבי לאוין, הוא לא יקנה אותה.

מתיב רבא על לימודו של רב גידל אמר רב, מברייטא:

דתניא: יבמה שהיא איסור מצוה ואיסור קדושה, אם בא עליה באיסור, או חליץ לה — נפטרה צרתה מהחליצה!

ואי סלקא דעתך, שחייבי לאוין מדאורייתא רק לחליצה רמיא, עומדות הן, אבל לייבוס לא רמיא, אינן עומדות —

תיקשי: **כי בא עליה** — אמאי נפטרה צרתה! ? והרי כיון שהיא אינה נקנית ליבוס, ולא מתקיים בביאתה מצות ייבוס, כיצד נפטרה צרתה מן החליצה! ?

הוא, רבא, מותיב לה, לקושיה מהברייטא, והוא גם מפרק מתרין לה:

ברייטא זו — לצדדין קתני לה, שאין הברייטא אומרת כלל אחד, אלא דיניה מתפצלים:

"בא עליה" האמור בברייטא, הולך ואיסור מצוה, שהיא איסור "שניות" מדרבנן, ולכן הוא קונה אותה בביאתו, ומכח זה הוא פוטר את צרתה מן החליצה.

ואילו מה שאמור בברייטא "חליץ לה", הולך ואיסור קדושה, שהוא איסורי כהונה, שהם לאו מן התורה.

ואם יבוא עליה — אכן לא יקנאה, ולא יפטור את צרתה מהחליצה.

אך כיון שלמדנו מהריבוי של "יבמתו" שהיא חולצת, פוטרת היא את צרתה, בחליצתה.

ועוד מתיב רבא, על רב גידל אמר רב, מברייטא אחרת:

דתניא: מי שהיה פצוע רבא, שנפצעו ביציו.

וכן מי שהיה כרות שפכה, שנכרת הגיד שלו.

או שהיה סריס אדם, שאינו מוליד.

וכל אלו אסורים לבוא בקהל מן התורה.

וכן אם היה זקן שאינו ראוי להוליד.

אם מתו, והשאירו נשים —

או חולצין או מייבמין, וכפי שיתבאר.

כיצד?

ומבאר הברייתא שמדובר כאן בשני אופנים שונים:

האחד, כגון שמתו הפסולים, והנידון הוא על נשותיהם שהשאירו אחריהם.

והשני, כגון שמתו אחיהם הכשרים, והנידון הוא דינם של האחים הפסולים בנשותיהם של אחיהם הכשרים, שמתו.

האופן הראשון:

מתו [פצוע הדכא או כרות השופכה או סריס האדם או הזקן], ולהם אחים כשרים.

והיו להם [לכל הפסולים], נשים.

ומשמתו הפסולים, נפלו נשותיהם לפני אחיהם הכשרים.

ועמדו האחין הכשרים, ועשו מאמר [קידוש] יבמה לפני ביאה [בנשותיהן של הפסולים.

ונתנו אחר כך גט למאמרם, וחלצו —

מה שעשו — עשו.

ואם בעלו את הנשים — קנו, כמו בכל יבום.

האופן השני:

מתו האחים הכשרים.

ועמדו הם, הפסולים, ועשו מאמר בנשותיהן של אחיהם הכשרים.

ונתנו גט למאמרם, או שחלצו —

מה שעשו עשו.

ואם בעלו — קנו.

ואולם, אסור להם לפסולים לקיימן לנשות אחיהם אצלם, משום שנאמר [דברים כג] "לא יבא פצוע דכא בקהל ה'!"

ומדייק רבא: ואי סלקא דעתך, יבמה שהיא חיבבי לאוין מדאורייתא, רק לחליצה רמיא, ואילו לייבום לא רמיא מן התורה.

אם בעלו הפסולים את יבמותיהן האסורות עליהן באיסור לאו — אמאי קנו אותן?!

והרי כלפיהם היא נשאה ערוה של אשת אח, שאין בה כל אפשרות של יבום או של תפיסת קידושין?!

ומכח קושיה זו, דוחה רבא את לימודו של רב גידל אמר רב, שאין אלמנה מן האירוסין מתייבמת מכח דרש הפסוק של "לקחת" ו"יבמתו".

אלא, אמר רבא: כך הוא ההסבר מדוע היא אינה מתייבמת:

אלמנה מן האירוסין נמי — עשה ולא תעשה הוא! ואין בכוחה של מצות עשה

של ייבום לדרחות עשה ולא תעשה. (1)

דכתיב [ויקרא כא], בתחילת הפרשה העוסקת באיסורי כהונה: "קדושים יהיו לאלהיהם".

והרי זו מצות עשה, הנוספת ללאו שנכתב אחריה.

ממזרת ונתינה, שהיא חייבי לאוין אך אין בה את המצוה של הכהנים — **מאי איכא למימר?**

ומשנינן: **כתיב**: [ויקרא יא] "והתקדשתם".

ותמהינן: **אי הכי**, כל התורה כולה נמי עשה ולא תעשה הוא! דהא **כתיב** "והתקדשתם" על כל המצוות!?

אלא, אמר רבא:

גזירה אלמנה מן האירוסין אטו אלמנה מן הנשואין.

וגם עליו יש לתמוה: **ממזרת ונתינה**, שאין בהן גזירה זו — **מאי איכא למימר?**

ומשנינן: גם בהן יש לגזור שלא תתייבמנה: גזירה במקום מצוה אטו שלא במקום מצוה.

ותמהינן: אם יש מקום לגזירה שכזו, **אלא מעתה** — אשת אחיו מאביו לא תתייבם, גזירה משום אשת אחיו מאמו!

ומשנינן: ייבום — בנחלה תלא רחמנא.

מידע ידיע.

ועוד תמהינן: **אשה שאין לה בנים לא תתייבם**, גזירה משום אשה שיש לה בנים! ומשנינן: ייבום — **בבנים תלא רחמנא**.

מידע ידיע שאם יש לה בנים אינה מתייבמת.

ועוד תמהינן: **אשת אחיו שהיה בעולמו לא תתייבם**, גזרה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו!

ומשנינן: ייבום — **בישיבה** יחד בעולם תלא רחמנא.

מידע ידיע.

ועוד תמהינן: **כל הנשים לא תתייבמנה**, גזרה משום אילוניות שהתמעטה מייבום.

ומשנינן: איילוניות לא שכיחא, ולא חששו לגזור בגללה.

ופרכינן: אם כך, הרי **ממזרת ונתינה נמי לא שכיחא**, ולמה גזרו בה שלא תתייבם, שמא יקחנה לאשה שלא במקום מצוה.

אלא אמר רבא: אסרו חכמים לייבם אלמנה מן האירוסין לכהן גדול, גזרה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה. כי בביאה שניה אין מצוה, ואין בה מצות עשה שתדחה לא תעשה.

תניא נמי הכי: אם בעלו חייבי לאוין קנו — בביאה ראשונה.

ואסור לקיימן — בביאה שניה.

הדר אמר רבא, ואיתימא רב אשי: לאו

שניה, הרי לומדים את הריבוי של "יבמות" לחייבי לאוין ועשה. ו"אם לא יחפוץ לקחת"

1. למסקנת הגמרא, שחייבי לאוין מתייבמות מן התורה, ואינן אסורות אלא גזירה אטו ביאה

צריכה חליצה, אלא מעתה היא יוצאת ממנו בגט בלבד.

ומבאר הגמרא: **באלמנה מן הנשואין** — כא-א

כולי עלמא לא פליגי דלא פטרה עצמה וצרתה, משום דאין עשה של יבום דוחה לא תעשה ועשה של אלמנה לכהן גדול.

כי פליגי — **באלמנה מן הארוסין.**

מאן דאמר פוטרת —

משום דאתי עשה ודחי את לא תעשה.

ומאן דאמר אינה פוטרת —

משום דלא אתי עשה ודחי את לא תעשה, כיון דאפשר בחליצה.

מיתיבי מהא ששנינו בברייתא: **ואם בעלו חייבי לאוין — קנו!**

ומוכח שהיא עומדת ליבום, כי אם אין עשה דוחה לא תעשה כיצד קנו, והרי אין היבמה נקנית ליבם אלא רק מכח מצות יבום.

ומסקינן: **תיובתא** למאן דאמר אינה פוטרת צרתה.

והוינן בה: **לימא תיחוי ברייתא זו נמי תיובתא דריש לקיש!**

שהרי לפיו, כל מקום שאפשר לקיים שניהם אין עשה דוחה לא תעשה, וכאן אפשר לקיים שניהם, בחליצה!

מילתא היא דאמרי, שאין מייבמים אלמנה מן הארוסין לכהן גדול משום גזירה. אלא, מעיקר הדין אי אפשר לייבם!

משום דאמר ריש לקיש: **כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה, אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב, ואז אין עשה דוחה לא תעשה.**

ואם לאו, שאין אתה יכול לקיים שניהם, רק אז יבא עשה וידחה את לא תעשה.

והרי הכא נמי אפשר לקיים את שניהם, בחליצה, ללא צורך בדחיית הלאו, דמקיים בכך גם עשה וגם לא תעשה.

מיתיבי מהברייתא לעיל, ששנינו בחייבי לאוין: **ואם בעלו — קנו!**

ומוכח שמן התורה היא עומדת ליבום, ונדחה הלאו מפני מצות יבום.

ומסקינן: אכן **תיובתא** היא לרבא, ואיתימא רב אשי!

איתמר: **ביאת כהן גדול באלמנה**, יבמתו, מן הארוסין, וכפי שתבאר הגמרא, מיד —

נחלקו בדבר רבי יוחנן ורבי אלעזר.

חד אמר: אינה פוטרת צרתה.

וחד אמר: פוטרת את עצמה ואת צרתה מן החליצה.

והועילה הביאה לקנותה, ושוב אין היא

והוסיף הרמב"ן שעל אף שלעיל [בדף ג א] אומרת הגמרא כל העולה ליבום עולה לחליצה, וכל שאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה, אין זה אלא "לישנא דקרא", ולא משום מדרש.

לחייבי כריתות. [ריטב"א].
ונמצא, שחייבי לאוין ועשה חולצות מן התורה, אך אינן מתייבמות מן התורה. וכן כתבו התוס' ותוס' הרא"ש.